

Манжос С. Рефінансування як інструмент підтримання ліквідності банківських установ України / Світлана Манжос // Галицький економічний вісник — Тернопіль : ТНТУ, 2014. — Том 46. — № 3. — С.130-138. — (Фінансово-обліково-аналітичні аспекти).

УДК (336.717.061 (045))

Світлана МАНЖОС

РЕФІНАНСУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Резюме. Розкрито особливості рефінансування вітчизняних банків Національним банком України, визначено різні способи його проведення, досліджено значення цього монетарного інструменту в реалізації грошово-кредитної політики центрального банку та виконанні ним функції кредитора останньої інстанції з метою підтримки ліквідності банків на необхідному рівні в умовах стабільного розвитку економіки та за умов кризи. Наведено аналіз динаміки обсягів рефінансування банківських установ Національним банком України та середньозваженої процентної ставки за операціями рефінансування. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення процесу рефінансування банків, які дозволять покращити його механізм і підвищити ефективність відповідно до потреб банків та економіки країни

Ключові слова: ліквідність банків, рефінансування, центральний банк, облікова ставка, грошово-кредитна політика, нормативи ліквідності.

Svitlana MANZHOS

REFINANCING AS A TOOL FOR MAINTAINING THE LIQUIDITY OF BANKING INSTITUTIONS OF UKRAINE

Summary. The article reveals the features of refinancing of domestic banks by the National Bank of Ukraine; various ways of its prosecuting are also studied, the significance of this monetary tool in the marketing of monetary policy of the Central Bank and its function as a moneylender of last echelon to support the liquidity of banks on the desired level in the conditions of stable development of the economy and in the conditions of crisis is investigated. The analysis of changes in the amount of refinancing of banking institutions by the National Bank of Ukraine and the average weighted interest rate on refinancing operations is provided. The proposals for improving the process of refinancing of banks, which will improve its mechanism and efficiency, according to the needs of banks and the economy are grounded. Possible ways to improve banks' refinancing may be the introduction of a new type of refinancing - giving intraday credit; increasing types of providing loans refinancing, which will promote the development of refinancing instruments and activate the equity market in Ukraine; promoting the development of the equity market to a wider use of repo; enhancing the role of the discount rate and refinancing rates that will more quickly transform changes of the discount rate and refinancing rates into banks' changes interest rates on loans and deposits, as well as rates in the interbank market; establishing clear criteria to determine with high accuracy the size of the required bank liquidity, adequate cycle and the state of the economy, which will help the banks receive the necessary amounts of refinancing loans and ensure their timely return; control implementation of the National Bank of Ukraine for the intended use of the bank loans obtained refinancing to facilitate channeling of funds received to maintain current liquidity or financing the real economy, and not for speculative transactions in the interbank market.

Key words: the liquidity of banks, refinancing, the Central Bank, discount rate, monetary policy, liquidity ratios.

Постановка проблеми. Для ефективного здійснення активних та пасивних операцій банківські установи повинні мати достатній рівень ліквідності, який би надавав їм можливість безперебійно виконувати свої грошові зобов'язання, а також нарощувати обсяги операцій відповідно до потреб і циклу економічного розвитку без створення дисбалансів.

Ліквідність банківської установи є її динамічним станом, який забезпечує своєчасність, повноту і безперервність виконання всіх її сукупних зобов'язань, відіграє важливу роль у забезпеченні її платоспроможності та фінансової стійкості. З огляду на це, забезпечення та підтримання оптимального рівня банківської ліквідності є складним

процесом управління, який здійснюється за участю Національного банку України за допомогою законодавчо визначених механізмів та інструментів.

Центральний банк, як кредитор останньої інстанції, з метою підтримки ліквідності банків на необхідному рівні надає кредити банківським установам шляхом рефінансування їх активних операцій. На сучасному етапі розвитку вітчизняного грошово-кредитного ринку рефінансування банків є цілком сучасним і необхідним інструментом монетарної політики та одним із визначальних факторів стабілізації фінансових ринків, особливо за кризових умов розвитку економіки. Події останніх місяців продемонстрували явні протиріччя існуючого механізму рефінансування банків. Зокрема його вибірковий характер та недостатній контроль з боку Національного банку України за використанням банками отриманих ресурсів, що не сприяє посиленню кредитної активності банків саме у взаємодії з реальним сектором економіки. Тому на сьогодні застосування цього монетарного інструменту впливу на ліквідність банківських установ не позбавлено певних недоліків. Отже, виникає необхідність подальших теоретичних досліджень і пошуку практичних рішень, спрямованих на покращення механізму рефінансування банків у нашій країні, недопущення неконтрольованого рефінансування, яке може спричинити стимулювання інфляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання організації процесу рефінансування банків в Україні досліджено у багатьох наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених. Найвагоміший внесок у дослідження даної проблеми зроблено в наукових працях О. Барановського, О. Вовчак, Н. Гребеник, О. Дзюблюка, А. Гальчинського, В. Корнеєва, Т. Косової, В. Міщенко, С. Міщенко, А. Мороза, С. Науменкової, О. Папайки, М. Савлука, А. Сомик, В. Стельмаха, В. Ющенко та ін. Досліджуючи сучасну практику використання цього інструменту та його важелів центральними банками, автори наголошують на необхідності вдосконалення рефінансування вітчизняних банків Національним банком України з урахуванням особливостей національної банківської системи. Також малодослідженою залишається проблема дієвості використання цього монетарного інструменту центральним банком.

Метою статті є дослідження економічної сутності рефінансування банків та визначення його значення у процесах підтримання ліквідності банків, аналіз проведення операцій рефінансування вітчизняних банків Національним банком України та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення застосування цього монетарного інструменту.

Виклад основного матеріалу. Основою розвитку й стабільного функціонування економіки є наявність гнучкого механізму грошово-кредитного регулювання макроекономічних процесів, яке здійснюється центральним банком із метою ефективного впливу на господарську активність, темпи економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення зайнятості.

Рефінансування – це один із поширених інструментів, який полягає у забезпеченні центральним банком комерційних банків додатковими резервами на кредитній основі. Ініціаторами рефінансування виступають банківські установи, які звертаються до центрального банку у разі вичерпання можливостей поповнити свої резерви з інших джерел. Тому рефінансування можна розглядати як процес відновлення ресурсів банків, які були вкладені в позички, боргові цінні папери та інші активи.

Для комерційних банків рефінансування в центральному банку – це останній спосіб (остання надія) регулювання їхньої ліквідності, й центральний банк виступає для них у ролі кредитора останньої інстанції. Для центральних банків рефінансування комерційних банків – це, по-перше, канал безготівкової емісії, по-друге, – спосіб

запобігання банківській паніці. У випадку кризової ситуації на грошовому ринку центральний банк надає негайно додаткові резерви на кредитній основі тим банкам, котрі потребують їх найбільше у зв'язку з незапланованим відтоком ресурсів (наприклад, вилученням депозитів) або неповерненням у визначений термін коштів від здійснення активних операцій (кредити, цінні папери тощо). Отримуючи кредити рефінансування, банки мають змогу вчасно виконувати свої зобов'язання, що сприяє стабільній роботі банківської системи та збалансуванню грошово-кредитного ринку. Отже, рефінансування банків є одним із ключових елементів забезпечення стабільності грошової одиниці.

Доцільно відзначити, що рефінансування можна розглядати у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні рефінансування передбачає отримання кредитними установами позичок від різних суб'єктів, у тому числі й на міжбанківському ринку. Крім того, дослідники часто до операцій рефінансування відносять також операції центрального банку на відкритому ринку, а саме угоди РЕПО, які передбачають рефінансування у формі опосередкованого кредитування. М. Савлук розглядає рефінансування як «засіб регулювання міжбанківських розрахунків для забезпечення безперебійного функціонування платіжної системи, а також як один із інструментів впливу центрального банку на грошовий обіг» [9]. У вузькому розумінні рефінансування необхідно розглядати як кредитування центральним банком кредитних установ. С. Міщенко розглядає рефінансування банків як «інструмент надання їм фінансової допомоги» [3], В.С. Стельмах – як «механізм управління ліквідністю банківської системи та регулятор грошово-кредитного ринку» [11], Т. Савченко – як «інструмент грошово-кредитної політики, тісно пов'язаний з процентною політикою, але з певними власними рисами, який впливає на загальну масу грошей в обігу» [10], Т.Д. Косова – як «забезпечення центральним банком банків додатковими резервами на кредитній основі, тобто запозиченими резервами» [2]. Даний підхід передбачає, що лише кредити центрального банку можуть повною мірою вважатися такими, що забезпечують стабільність банківської системи, оскільки на відміну від міжбанківських кредити центрального банку дозволяють банку розпоряджатися надійним джерелом грошових ресурсів. Кредити, які надаються на міжбанківському ринку, не можуть вважатися такими внаслідок залежності їх надання від численних факторів, у тому числі від інформації про надійність банківської установи – позичальника. Розгляд у даній статті операцій РЕПО окремо від операцій рефінансування продиктовано тим, що в Україні існує законодавчо закріплений поділ між операціями на відкритому ринку та операціями рефінансування (у вітчизняному законодавстві поняття рефінансування банків розглядається як одна з функцій Національного банку України в якості кредитора останньої інстанції для кредитних установ) [8].

У світовій практиці центральні банки використовують різні способи рефінансування банківських установ. В Україні рефінансування – операції Національного банку з надання банкам кредитів у встановленому порядку, які регламентовані положенням «Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України», затвердженим постановою Правління НБУ від 30.04.2009 р. №259 [6]. Для цього Національний банк використовує такі кредити рефінансування:

- 1) постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів овернайт;
- 2) кредити рефінансування терміном до 90 днів.

За потреби підтримки ліквідності банків на триваліший термін Національний банк України може прийняти рішення щодо здійснення рефінансування шляхом проведення тендерів терміном до 360 днів.

Відповідно до діючого порядку будь-який банк протягом календарного місяця може 16 разів звернутися до Національного банку України за кредитом рефінансування

з використанням різних інструментів, що є достатнім для підтримання короткотермівової ліквідності банку, а саме:

- кредитом овернайт під забезпечення державними облігаціями України або депозитними сертифікатами Національного банку України – не більше 10 разів протягом календарного місяця в розмірі не більше 60% від суми визначеного та сформованого банком обсягу обов'язкових резервів за попередній звітний період резервування;

- кредитом овернайт бланковим – один раз на тиждень у розмірі не більше 20% від суми визначеного та сформованого банком обсягу обов'язкових резервів за попередній звітний період резервування;

- кредитом рефінансування шляхом проведення тендера з підтримання ліквідності банків терміном до 14 днів – не раніше ніж через 30 календарних днів після отримання банком попереднього кредиту рефінансування шляхом проведення тендеру;

Такий підхід дає змогу систематизувати частоту звернень банків за кредитами рефінансування з використанням різних інструментів з метою недопущення перетворення кредитів рефінансування на ресурсну базу банку, а спрямовувати їх за призначенням – на підтримку ліквідності банків для збалансування структури їх вимог та зобов'язань.

Рефінансування банків здійснюється шляхом проведення кількісного або процентного тендеру лише під відповідне забезпечення. Перелік прийнятого забезпечення щоквартально доводиться до відома банків. Національний банк України здійснює рефінансування банків за процентною ставкою (ставкою рефінансування), що є не нижчою за облікову ставку НБУ, та яка протягом дії кредитного договору не підлягає коригуванню [6]. Ставка рефінансування встановлюється НБУ під час проведення кількісного тендеру щодо реалізації обсягів рефінансування, а також за результатами проведення процентних тендерів залежно від пропозиції вартості на кошти центрального банку, що надходять від банківських установ. На процентному тендері заявки банків задовольняються відповідно до зниження запропонованої в них процентної ставки, починаючи із найвищої, і далі поступово до закінчення запропонованого Національним банком обсягу кредитів або задоволення всіх заявок банків. На процентному тендері ціна «відсікання» серед запропонованих банками процентних ставок не може бути нижчою, ніж облікова ставка [5].

Необхідно зазначити, що сприяючи наданню банками довготермінових кредитів реальному сектору економіки, НБУ в окремі періоди здійснював довготермінове рефінансування банків для подальшого кредитування ними суб'єктів господарювання, у зв'язку з чим розроблялися відповідні положення. Постановою Правління Національного банку України від 02.08.2002 р. №283 було затверджено «Тимчасове положення про порядок кредитування (рефінансування) Національним банком України банків, які здійснюють довгострокове кредитування» [12]. Згідно з ним передбачалося надання кредитів терміном понад один рік для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів. Як правило, кредити надавалися терміном до трьох років за ставкою, що дорівнювала обліковій. Після аналізу практичного застосування зазначеного вище положення воно було суттєво доопрацьоване: розширено перелік об'єктів застави, яка могла бути прийнята в забезпечення кредиту рефінансування; розширено коло банків, що могли звернутися за таким рефінансуванням; посилено вимоги до показників їх діяльності, які були критеріями при розгляді питання щодо надання кредиту.

Світова фінансова криза 2008 року спонукала Національний банк України до оперативних дій щодо підтримки ліквідності банків нетрадиційними методами, тобто не за рахунок короткотермінового кредитування під забезпечення фінансовими

інструментами, а шляхом надання стабілізаційних кредитів на триваліший період під забезпечення об'єктами нерухомості, акціями банків, гарантіями тощо. НБУ почав надавати стабілізаційні кредити платоспроможним банкам для підтримання ліквідності до двох років під програму фінансового оздоровлення банку. В межах монетарних можливостей НБУ має право приймати рішення щодо взяття під стабілізаційний кредит однорідного або змішаного забезпечення. Процентна ставка за стабілізаційним кредитом є змінною і встановлюється на основі облікової ставки НБУ відповідно до положення про надання стабілізаційного кредиту банкам України [7].

Національний банк України у докризовий, кризовий та післякризовий періоди за допомогою наявних монетарних інструментів (у т.ч. рефінансування банків) сприяв забезпеченню стабільного функціонування та розвитку комерційних банків і банківської системи в цілому. Про це свідчить динаміка нормативів ліквідності по системі банків України, наведена у табл.1.

Таблиця 1

Значення економічних нормативів ліквідності по системі банків України за 2007–2014 роки, %

Table 1

The value of economic liquidity ratios in the banking system of Ukraine for the 2007–2014 years, %

Норматив	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014			
								01	02	03	04
Н4 – норматив миттєвої ліквідності (не < 20%)	52,89	50,2	65,74	55,64	58,43	57,38	50,85	56,99	54,15	50,33	48,81
Н5 – норматив поточної ліквідності (не < 40%)	73,49	72,41	70,3	81,11	73,33	84,3	85,81	80,86	81,63	85,34	79,63
Н6 – норматив коротко-термінової ліквідності до 2010 р. (не < 20%) з 2010 р. (не < 60%)	37,7	32,38	32,25	91,73	93,97	90,37	86,96	89,11	87,26	85,1	83,23

*Складено за офіційними даними Національного банку України [4]

Наведені дані свідчать, що банківські установи України протягом досліджуваного періоду дотримувались економічних нормативів ліквідності, встановлених НБУ, і навіть їх значно перевищували. Однак у періоди фінансової нестабільності для покращення стану в банківському секторі та для того, щоб банки могли виконувати свої зобов'язання, центральний банк постійно надавав банкам кредити рефінансування для підтримання їх ліквідності, про що свідчить дані, наведені в табл.2.

Таблиця 2

Динаміка обсягів рефінансування банків України НБУ та середньозваженої процентної ставки за даними операціями, млрд. грн.

Table 2

Dynamics of bank refinancing Ukraine banks and the National Bank of Ukraine and the weighted average interest rate on these activities, bln.grn.

Роки	Обсяг операцій з рефінансування банків Національним банком України	Середньозважена процентна ставка за операціями з рефінансування
2007	2,5	10,1
2008	169,5	15,3
2009	64,4	16,7
2010	5,2	11,62
2011	28,8	12,39
2012	97,6	8,13
2013	71,5	7,15
2014		
січень	8,5	6,84
лютий	22,3	10,41
березень	32,3	15,66
квітень	23,4	15,54

*Складено за офіційними даними Національного банку України [4]

У докризовий 2007 рік попит на кредити рефінансування з боку банківських установ був незначним. Після політичної нестабільності наприкінці 2004 року, починаючи з 2005 року, відновилася довіра до банківського сектора, що сприяло зростанню депозитів високими темпами, що, в свою чергу, позитивно позначилося на рівні ліквідності банків.

Значною кредитна підтримка центрального банку була у 2008 році – в період розгортання світової фінансової кризи. Погіршення економічної ситуації у світі, з огляду на високий рівень уразливості економіки України, призвело до розгортання системної економічної кризи. Обсяги рефінансування за 2008 рік зросли більш ніж в 60 разів порівняно з попереднім, 2007 роком – з 2,5 млрд. грн. до 169,5 млрд. грн., що дозволило підтримувати ліквідність більшості банківських установ України і сприяло подоланню банківської паніки. Враховуючи наявність у банків непогашених кредитів рефінансування, у 2009 році обсяг рефінансування банків зменшився порівняно з попереднім роком, проте був суттєвим: 64,4 млрд. грн. Протягом 2010 року банківська система вийшла на етап посткризового відновлення, поступово почала зростати довіра до банків та до національної грошової одиниці як засобу заощадження. За такої ситуації банки не потребували значної кредитної підтримки з боку центрального банку, в зв'язку з чим обсяги рефінансування були незначними. У 2011 році умови для реалізації грошово-кредитної політики були нестабільними внаслідок зростання зовнішньоекономічних ризиків і проявами рецесії в масштабах світової економіки. Тому обсяг кредитів рефінансування НБУ зріс до 28,8 млрд. грн. Упродовж 2012 року домінування негативних тенденцій у розвитку економіки посилювалося. З метою

підтримання ринкових тенденцій щодо здешевлення вартості кредитів Національний банк України знизив облікову ставку на 0,25 в.п. до 7,5 % річних та кілька разів знижував ставки за активними операціями. Також НБУ активно підтримував ліквідність банків через кредити рефінансування, загальний обсяг яких зріс до 97,6 млрд. грн. Завдяки цьому зниження ліквідності банківської системи не набуло критичного характеру.

Реалізація грошово-кредитної політики у 2013 році відбувалася за складних макроекономічних умов. Тому Національний банк України послідовно реалізовував заходи, спрямовані на активізацію кредитування реального сектора економіки, у тому числі шляхом поетапного зниження облікової ставки (розмір якої у 2013 році знижувався двічі і з 13.08.2013 становив 6,5%) та відповідно ставок за активними операціями НБУ. Це дозволило підтримувати ліквідність банківської системи на високому рівні. Відповідно до передової світової практики проведення процентної політики верхньою межею коридору процентних ставок є ставка за кредитами рефінансування овернайт, нижньою – ставка за депозитними операціями тієї самої строковості. З метою чіткішого окреслення меж коридору процентних ставок овернайт Національний банк України із середини червня 2013 року започаткував розміщення депозитних сертифікатів овернайт. Відповідно нижньою межею коридору ставок Національного банку України стала ставка за депозитними сертифікатами овернайт, а верхньою – за кредитами овернайт під забезпечення державними цінними паперами.

Стан грошово-кредитного ринку у 2014 році продовжує перебувати під впливом суспільно-політичного напруження в країні. Підвищений емоційний фон у країні на початку 2014 році спричинив ситуативне збільшення попиту на ліквідні кошти, у тому числі на готівку. З метою створення умов для стабільної діяльності банків та вчасного виконання ними законних вимог вкладників та інших кредиторів Національний банк України вжив додаткові заходи щодо підтримання ліквідності банківської системи. Зокрема постановою Правління Національного банку України від 21 лютого 2014 року № 86 (далі – постанова №86) передбачені заходи щодо надання з 24 лютого 2014 року банкам додаткової гнучкості в управлінні власною ліквідністю через:

- зменшення частки обов'язкових резервів, яка має формуватися банками на окремому рахунку в Національному банку України, з 40% до 20% від їх обсягу, що сформований за попередній звітний період резервування;

- зменшення мінімального обсягу обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банків у Національному банку України, з 60% до 50% від їх обсягу, що сформований за попередній період резервування;

- скасування з 21 лютого 2014 року обмежень щодо кількості можливих звернень банків за кредитами рефінансування овернайт.

У цілому, проведений аналіз засвідчив, що рефінансування комерційних банків Національним банком України здійснювалось адекватно до потреб банківських установ та економіки країни, а також сприяло відновленню ліквідності банків у кризові періоди, що дозволяло своєчасно здійснювати виплати та повернення депозитів, своєчасно проводити розрахунки та платежі.

Рефінансуванню центрального банку як ринковому інструменту тимчасового підтримання короткотермінової ліквідності банків (за винятком підтримання ліквідності для реалізації програм фінансового оздоровлення) не властивий будь-який цільовий (галузевий) характер, оскільки кредити, які надає центральний банк, не є джерелом кредитних ресурсів. Функція ресурсопостачання для проведення основних операцій банків не притаманна і центральним банкам у країнах з розвинутою

економікою. Це пов'язано з особливостями дії трансмісійного (передавального) механізму монетарної політики: використання інструментів регулювання ліквідності на триваліший термін має розпорошений та не чітко виражений вплив на грошово-кредитний ринок, що не сприяє виконанню центральним банком функції забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Необхідно відзначити, що на сьогодні також відсутні чіткі критерії для визначення з високою точністю розміру необхідної ліквідності фінансово-кредитних установ. Це підтверджується тим фактом, що значні суми кредитів, наданих центральним банком у вигляді стабілізаційних кредитів, не повернулися вчасно і були пролонговані.

Недоліком у використанні рефінансування є те, що банки, які отримували кредити рефінансування, не завжди їх продуктивно використовували, що визначало спрямування отриманих коштів не так на підтримання поточної ліквідності або фінансування реального сектора, як на операції на міжбанківському валютному ринку країни, що посилювало девальваційні процеси національної грошової одиниці. Це відбувалося із-за відсутності належного контролю з боку НБУ за використанням банками наданих ресурсів з тим, щоб рефінансування стало дієвим важелем впливу на посилення кредитної активності банківських установ саме у взаємодії з реальним сектором економіки, а не спекулятивних операцій на внутрішньому валютному ринку країни.

Висновки. В Україні постає проблема ефективного запровадження та використання механізмів, які б дозволили банкам разом із Національним банком України ефективніше адаптуватися до будь-яких змін економічної кон'юнктури, в тому числі забезпечувати стабільний стан грошово-кредитного ринку. Можливими шляхами вдосконалення рефінансування банків можуть бути:

- запровадження нового виду рефінансування – надання внутрішньоденних кредитів, які б забезпечували безперервне проведення розрахунків та підтримання ліквідності банків, а також сприяли б прискоренню процесу оперативного поповнення коррахунків банків, дозволяли б підтримувати платоспроможність банку й уникати неплатежів у системі розрахунків;

- розширення видів забезпечення за кредитами рефінансування, що сприятиме розвитку інструментів рефінансування й активізує функціонування фондового ринку в Україні;

- сприяння розвитку фондового ринку з метою більш ширшого застосування такого виду рефінансування, як операції прямого репо, що сприятиме контрольованому і своєчасному впливові НБУ на ліквідність банків;

- підвищення ролі облікової ставки та ставок рефінансування, що дозволить швидше трансформувати зміни облікової ставки та ставок рефінансування в зміни процентних ставок банків за кредитами і депозитами, а також ставок на міжбанківському ринку;

- встановлення чітких критеріїв для визначення з високою точністю розміру необхідної ліквідності банків, адекватної циклу і стану розвитку економіки, що сприятиме отриманню банками необхідних сум кредитів рефінансування і забезпечить своєчасне їх повернення;

- запровадження контролю з боку Національного банку України за цільовим використанням банками отриманих кредитів рефінансування, що сприятиме спрямуванню отриманих коштів на підтримання поточної ліквідності або фінансування реального сектора економіки, а не на спекулятивні операції на міжбанківському валютному ринку.

Conclusions. Thus, the problem of effective implementation and use of the mechanisms that would allow banks, along with the National Bank of Ukraine more

efficiently adapt to any changes in economic conditions, including providing stable monetary-credit market raises in Ukraine. Possible ways of improving banks' refinancing may be:

- the introduction of a new type of refinancing namely providing intraday credits, ensuring smoothly performed calculations and maintaining liquidity of banks, as well as contributing to hastening the process of operational replenishment of bank accounts, allow to maintain the solvency of the Bank and avoid defaults in the system of payments;
- expansion of the types of collateral for loans refinancing, which will facilitate the development of instruments of refinancing and activate the functioning of the stock market in Ukraine;
- promoting the development of the stock market to more widespread use of this type of refinancing, as repo transactions, which will facilitate direct controlled and timely exposure of NBU on the liquidity of banks;
- increasing role of accounting rates and rates of refinancing that will more quickly transform changes of the accounting rates and rates of refinancing changes into the interest rates of banks on credits and deposits, as well as rates on the interbank market;
- establish clear criteria for determining with high precision the size of the necessary liquidity to banks, adequate cycle and state of economic development that will enable banks obtain the required amounts of loans and will ensure their timely return;
- introduction of control by the National Bank of Ukraine for the intended use of the bank obtained refinancing loans to facilitate channeling of funds received to maintain current liquidity or financing of the real economy, and not for speculative transactions in the interbank market.

Використана література

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. №368. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Косова, Т.Д. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навч. посіб.; за ред. Косової Т.Д., Папаїки О.О. [Текст]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
3. Міщенко, С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем // Вісник Національного банку України [Текст] / С. Міщенко. – 2011. – №5. – С.21–27.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
5. Положення про процентну політику Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 18. 08. 2004 р. №389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
6. Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Постанова Правління Національного банку України: від 30.04.2009 р. № 259 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
7. Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів: Постанова Правління НБУ від 13.07.2010 р. № 327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
8. Про Національний банк України: Закон України: від 20.05.1999 р. № 679-XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
9. Савлук, М.І. Гроті та кредит: підручник [Текст] / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602 с.
10. Савченко, Т. Циклічність економічних процесів та вплив Національного банку України на фази економічних циклів [Текст] / Т. Савченко // Вісник Національного банку України, 2011. – № 6. – С.38–44.
11. Стельмах, В.С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін; за ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404с.
12. Тимчасове положення про порядок кредитування (рефінансування) Національним банком України банків, які здійснюють довгострокове кредитування: Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2002 р. № 283 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.